UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK WUPPERTAL
BERGISCHE UNIVERSITÄT WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

L. Annæi Senecæ Philosophi Opera, Qvae Exstant Omnia

Seneca, Lucius Annaeus <Philosophus>

Antverpiæ, 1615

De constantia sapientis, sive quod in sapientem non cadit iniuria

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-466

Visual Library

L. ANNÆI SENECÆ DE CONSTANTIA SAPIENTIS, siue QVOD IN SAPIENTEM NON CADIT INIVRIA.

ARGVMENTVM ET ORDO.

MAGNI *animi, magni ingenij, atque etiam eloquij hoc scriptum: vno verbo, inter optima. Editum sub tempus prioris illius puto, de Tranquillitate: cui vulgò etiam iungunt, malè. Diuersum argumentum est, & tali serie. Orditur à Stoicorum laude, quorum Paradoxum tractat, Sapientem non affici iniuriâ. Quid ergo? aiebat Serenus: non Cato contumelijs affectus, verberibus, & sputis? Ab hac obiectione ingreditur in materiem: &, Non est tamen iniurijs, inquit: fuit enim Sapiens, atqui in Sapientem iniuria non cadit. Quod tamen eâ mente dici ait, non vt non fiat, sed vt non admittat. Tangi potest iniuriâ, sed non lædi: à te esse, in illo non esse. Hæc* C *pulcherrimè exsequitur ad Cap.* IV. *Diuidit deinde dicenda in duas partes, idque à discrimine Iniuriæ & Contumeliæ. Priore, negat illam cadere in Sapientem; posteriore, nec istam. De Iniuriâ, hæc sunt argumenta. Sapiens nullius mali patiens: at malum est Iniuria. Secundum, Iniuria detrahit & deminuit: Sapienti nihil eripitur. habet in se vno omnia reposita, & firmiter, vt Stilpo. Tertium, Fortis ab infirmo non læditur: non ergo à Malitiâ Virus. Hîc objicitur, Atqui Socrates nónne iniuriâ damnatus? Ita, sed sine suâ iniuriâ. Illi intulerunt, ipse non accepit: sed sapientiâ reiecit. Sicut venenum mihi das, ego antidoto vim eius infringo: scelus tu facis, ego non patior. Quartum argumentum, Iniuria cum Iniustitiâ mixta est: non hæc cadit in Sapientem: minimè ergo illa. Quintum, Sapienti nemo prodest: ergo nec lædit. Sextum, Iniuria à Spe aut Metu est: Sapiens neutro eorum tangitur. Septimum vltimumque, Iniuriam nemo immotus accipit: non mouetur Sapiens. Atque hîc conclusio prioris partis, & adhortatio ad dogma animis accipiendum. Altera erat de Contumeliâ, quam explicat Cap.* X. *quid propriè sit; & tum à Sapiente arcet. Primò, quia Sapiens magnitudinem suam nouit: non ergo contumelia ad eum per-* D *tinet, quæ nomen & rem habet à contemptu. Secundò, Superbi & insolentes inferunt contumeliam: ipse tales spernit: itaque & ab ijs istam. Tertiò, Nemo maiorem melioremque contemnit: is est Sapiens. Ergo in se dicta ridet, vt in conuiuijs ioculos puerorum. Sed quid? fert igitur hæc omnia Sapiens? non castigat aut compescit? imò facit interdum: sicut illos ipsos pueros solemus: non quia malum ille acceperat, sed quia hi fecerunt. Atque hactenus (ad Cap.* XIV.) *in solam Contumeliam, aut Iniuriam: iam mixtim vtramque refutat. Hoc argumento, Securitas propria est Sapientis: non est, si alterutram accipit, aut potest accipere. Simile & Epicurei dicunt: etsi minùs fortiter. Denique leuia pleraque, quibus vulgus offenditur, suadet reijcere, & ridere ne ridearis. Conclusio, Quomodo eunti ad Sapientiam, Quomodo qui peruênit, ferendæ iniuriæ? Illi, cum morsu aliquo animi, & adhuc pugnâ; huic, sine alterutro, & victor iam agit ante se vtramque, & triumphat. Ego itero, magni animi scriptum est: robur ab eo, in temporum hac hominumque cottidianâ malitiâ, capiamus.*

CAPVT

A

CAPVT PRIMVM.

TANTVM inter Stoicos, Serene, & [1] ceteros sapientiam professos interesse, quantum inter [2] fœminas & mares, non immeritò dixerim: cùm vtraque turba ad vitæ societatem tantundem conferat; sed altera pars ad obsequendum, altera imperio nata sit. Ceteri sapientes molliter & blandè, vt ferè [3] domestici & familiares medici, ægris corporibus, non quà optimum & celerrimum est medentur, sed quà [4] licet: Stoici [5] virilem ingressi viam, non vt amœna ineuntibus videatur curæ habent, sed vt quamprimùm nos eripiant, & in illum [6] editum verticem educant, qui adeò extra omnem teli
B iactum surrexit, vt supra fortunam emineat. At ardua per quæ vocamur, & confragosa sunt. Quid enim [7] plano aditur excelsum? Sed ne tam abrupta quidem sunt, quàm quidam putant. prima tantùm pars saxa rupesque habet, & inuij speciem: sicut pleraque ex longinquo speculantibus abscissa & connexa [8] videri solent, cùm aciem longinquitas fallat. Deinde propiùs adeuntibus eadem illa, quæ in vnum congesserat error oculorum, paullatim adaperiuntur: tum illis, quæ præcipitia ex interuallo apparebant, redit [9] lene fastigium. Nuper cùm incidisset mentio M. Catonis, indignè ferebas (sicut es iniquitatis impatiens) quòd Catonem [10] ætas sua parùm [11] intellexisset, quòd supra Pompeios & Cæsares [12] surgentem, infra [13] Vatinios posuisset: & tibi indignum videbatur, quòd illi dissuasuro [14] legem, toga in foro esset erepta, quodque [15] à Rostris, vsque [16] ad arcum Fabianum, per seditiosæ factionis manus tractus, voces improbas, & sputa, & omnes alias

C

COMMENTARIVS.

CAP. I. 1. CETEROS.] *Cynicos certè excipe. qui duritie & robore super ipsos Stoicos: etsi dogmate tamen ferè conueniebant.*

2. FÆMINAS.] *De Epicuréis, haud abnuam: licenter dictum in alios.*

3. DOMESTICI.] *Diuites, illo æuo, medicos domi habebant: atque eos ferè è seruis aut libertis.*

4. LICET.] *Per mollitiem ægri, cui se attemperant.*

5. VIRILEM.] *Ideò mares, ideò fortes. Noster epist.* LXXVII. Amicus noster Stoicus, homo egregius, & vt verbis illum, quibus laudari dignus est, laudem, vir fortis ac strenuus. *Ecce tamquam de*
D *viro, imò de milite. In epist.* LXXXIV. Zenon huius sanctissimæ fortissimæque sectæ conditor. *Et ita me Deus (pauca excipio) talis fuit.*

6. EDITVM VERTICEM.] --Sapientum templa serena.
Despicere vnde queas alios, passimque videre
Errare, atque viam palantes quærere vitæ.

7. PLANO.] *Per planum. Si ad excelsa tendis, scandendum connitendumque est per arrecta, & sæpè aspera.*

8. VIDERI SOLENT.] *Nobis planè (nam memini) cùm in Italiam ituri, primò vidimus Alpes.*

9. LENE FASTIGIVM.] *Quod mediæ valles faciunt, & per cliuos in cliuos adscensus.*

10. ÆTAS SVA.] *Quid mirum?* Et sua riserunt sæcula Mæoniden. *Inuidia hæc est nobis insita, &* Naturaliter *(ait Velleius)* audita visis laudamus libentiùs, & præsentia inuidiâ, præterita veneratione prosequimur: & his nos obrui, illis instrui credimus.

11. INTELLEXISSET.] *Interpretata virtutes eius, vt decebat, esset: atque easdem deinde æstimasset.*

12. SVRGENTEM.] *Et attollendum ab omnibus, si merita pendantur.*

13. VATINIOS.] *Vatinius, inter probra sui æui, ore atque animo iuxtà fœdus. Sed Cato tamen ei in petitione Præturæ posthabitus.*

14. LEGEM.] *An Metelli Tribuni, qui Pompeium in Italiam cum copijs vocabat? an Cæsaris, de agro Campano diuidendo? Vtrique enim animosè Cato se opposuit, & per contumelias, probra, violentiam reiectus. Plutarchum & Dionem vide, & Senecam ipsum epist.* XIV.

15. A ROSTRIS.] *Vbi lex ferebatur. quæ ipse ad impediendum conscenderat.*

16. AD ARCVM.] *Qui erat in primâ Sacrâ viâ, haud procul templo Faustinæ. Trebellium in Salonino vide, Ciceronem pro Plancio. Asconius* II. *in Verrem ita, ad hæc verba Tully,* Fornicem Fabianum: Arcus est iuxta Regiam, in Sacrâ viâ, à Fabio Censore constructus, qui à deuictis Allobrogibus, Allobrox cognominatus est: ibique statua eius posita propterea est.

alias insanæ multitudinis contumelias pertulisset. Tunc ego respondi, habere te quòd A
Reipublicæ nomine mouereris, quam hinc P. Clodius, hinc Vatinius, ac pessimus quisque venundabat: & cæcâ cupiditate corrupti, non intelligebant, se, dum vendunt, etiam
II. [17] vænire. Pro ipso quidem Catone securum te esse iussi. Nullum enim sapientem nec iniuriam accipere, nec contumeliam posse: Catonem autem [18] certius exemplar sapientis viri nobis deos immortales dedisse, quàm [19] Vlixem & [20] Herculem prioribus sæculis. Hos enim Stoici nostri sapientes pronunciauerunt, inuictos laboribus, & contemptores voluptatis, & victores omnium [21] terrarum. Cato cum feris manus non contulit, quas consectari venatoris [22] agrestisque est: nec monstra [23] igne ac ferro persecutus est, nec in ea tempora incidit, quibus credi posset cælum [24] vnius humeris inniti, excussâ iam antiquâ credulitate, & sæculo [25] ad summam perducto solertiam. Cum ambitu congressus, multiformi malo, & cum potentiæ immensâ cupiditate, quam totus orbis [26] in tres diuisus [27] satiare non poterat, aduersus vitia ciuitatis degenerantis, & pessum suâ mole [28] sidentis, stetit solus, & cadentem Rempublicam, quantum modò [29] vnâ re- B
trahi manu poterat, retinuit: donec vel abreptus, vel abstractus, comitem se diu sustentatæ ruinæ dedit: [30] simulque exstincta sunt, quæ nefas erat diuidi. Neque enim Cato post libertatem vixit, nec libertas post Catonem. Huic tu putas iniuriam fieri potuisse à populo, quòd aut præturam illi detraxit, aut [31] togam? quòd sacrum illud caput purgamentis oris asperfit? Tutus est sapiens, nec vllâ affici aut iniuriâ, aut contumeliâ potest.

III. Videor mihi intueri animum tuum incensum, & efferuescentem. paras acclamare: Hæc sunt quæ auctoritatem [32] præceptis vestris detrahant. [33] magna promittitis, & quæ ne optari quidem, nedum credi possint: deinde ingentia locuti, cùm [34] pauperem negastis

17. VÆNIRE.] *Nam & ipsorum libertas, atque adeo ipsi, cum republicâ peribant.*

CAP. II. 18. CERTIVS EXEMPLAR.] *In veteri Florido:*

Quippe malo vnum Catonem, quàm trecentos Socrates:
inuidendâ laude.

19. VLIXEM.] *Homeri scriptis notum. qui eum sanè, non patientem solùm, sed ἀτρωδῆ pænè facit. vt in illo vxoris suæ primo adspectu, à viginti annis: cùm ea ignorans illum, ad Vlyssis sui nomen collacrumasset; ipse nihil mouetur, nec vel leuiter tenerescit. sed, vt poëta ait,*

Ὀφθαλμοὶ δ' ὥστε κέρα ἔστασαν, ἠὲ σίδηρος:

Illi oculi stabant, vt ferrum, aut cornua dura.
Profectò Stoicus fuit: quid ipse? imò & Homerus, vt Stoici (magni eius miratores) volebant.

20. HERCVLEM.] *Quem Cynici exemplar habebant roboris, & perpessionis. Diogenes ille, nobilis canis, dicere solitus, τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα τοῦ βίου διεξάγειν, ὃν περ καὶ Ἡρακλῆς:* eamdem vitæ formam & tenorem se exsequi, quem Hercules. *Et abisto sanè Philosophorum ille, in sollenni habitu, baculus, qui clauæ eius respondebat: ab Vlysse* Pera. *cui scilicet Minerua, vt peregrino mendico, circumposuit ἀσκία πήρην,* sordidam & indecoram peram.

21. TERRARVM.] *Ego* terrorum *puto. Nam illud sanè falsum, præsertim in Vlysse.*

22. AGRESTISQVE EST.] *Nec Romani nobiles in hoc studio.*

23. IGNE AC.] *Ausonius in* XII. *laboribus Herculis:*

- Lernæam ferro ac face contudit Hydram.

24. VNIVS.] *Siue Atlantis, siue Herculis qui in succollando ei successit.*

25. AD SVMMAM.] *De nostro idem dixerim. vtinam cum antiquâ simplicitate, nec antiqua virtus excussa!*

26. IN TRES.] *Cæsarem, Pompeium, Crassum. Lucanus*: Facta tribus dominis communis Roma. C

27. SATIARE.] *Imò nec duos deinde (sublato Crasso) satiauit.*

—— populique potentis,
Quæ mare, quæ terras, quæ totum possidet orbem,
Non cepit Fortuna duos.

28. SIDENTIS.] *Vt grauia & magna ædificia, fundamentis lapsantibus. Liuius in eadem re, eodem verbo*: Velut desidentes primò mores sequatur animo, deinde vt magis magisque lapsi sint.

29. VNA MANV.] *Quæ prouerbio asseritur infirma. Euripides*: - μιᾶς γὰρ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη:
- vnius robur infirmum manus.

30. SIMVL EXSTINCTA.] *Ergo vel hinc interpretemur De Tranquill. cap.* XV. Cogitur simul de se ac de rep. palàm facere: *vtriusque funus simul aperire.* D

31. TOGAM.] *Dum trahit, trudit, vellicat.*

CAP. III. 32. PRÆCEPTIS VESTRIS.] *Stoicis.*

33. MAGNA PROMITTITIS.] *Ipse ita Chrysippus*: Διὸ καὶ διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ τε μεγέθους, καὶ τοῦ κάλλους, πλάσμασι δοκοῦμεν ὅμοια λέγειν, καὶ ἐκτὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως: Quare ob excellentiam magnitudinis & pulchritudinis, videmur fabulis similia dicere, nec pro homine omnino vel humanâ naturâ.

34. PAVPEREM NEGASTIS.] *Illi verò negant, imò*

A ſtis eſſe ſapientem, non negatis ſolere illi & ſeruum, & veſtem, & tectum, & cibum deeſſe; cùm ſapientem [35] negaſtis inſanire, non negatis & alienari, & parùm ſana verba emittere, & quicquid vis morbi cogit, audere; cùm ſapientem negaſtis [36] ſeruum eſſe, ijdem non itis infitias, & vænum iturum, & imperata facturum, & domino ſuo ſeruilia præſtiturum miniſteria. Ita, ſublato altè ſupercilio, [37] in eadem quæ ceteri, deſcenditis, mutatis rerum nominibus. Tale itaque aliquid & in hoc eſſe ſuſpicor, quod primâ ſpecie pulchrum atque magnificum eſt: nec iniuriam, nec contumeliam accepturum eſſe ſapientem. Multum autem intereſt, vtrùm ſapientem [38] extra indignationem, an extra iniuriam ponas. Si dicis illum æquo animo laturum; nullum habet priuilegium. contigit illi res vulgaris, & quæ diſcitur ipſâ iniuriarum aſſiduitate, patientia. Si negas acceptarum iniuriam, id eſt, neminem illi tentaturum facere; omnibus relictis negotijs, Stoicus fio. [39] Ego verò ſapientem non [40] imaginario honore verborum exornare conſtitui, ſed eo loco ponere, quò nulla [41] permittatur iniuria. Quid ergo? nemo erit qui laceſſat,
B qui tentet? Nihil in rerum naturâ tam ſacrum eſt, quod ſacrilegum non inueniat: ſed non ideò diuina minùs in ſublimi ſunt, ſi exiſtunt, qui magnitudinem, multum vltra ſe poſitam, non icturi petant. Inuulnerabile eſt, non quod non feritur, ſed quod non læditur. [42] Ex hac tibi notâ ſapientem exhibeo. Numquid dubium eſt, quin certius robur ſit, quod non vincitur, quàm quod non laceſſitur? cùm dubiæ ſint vires inexpertæ: at meritò certiſſima firmitas habeatur, quæ omnes incurſus reſpuit. Sic tu ſapientem melioris ſcito eſſe naturæ, ſi nullius illi iniuria nocet, quàm ſi nulla fit. Et illum fortem virum dicam, quem bella non ſubigunt, nec admota vis hoſtilis exterret: non cui pingue otium eſt, inter deſides populos. Huiuſmodi igitur, ſapientem nulli eſſe iniuriæ obnoxium. Itaque non refert, quàm multa in illum [43] conijciantur tela, cùm ſit nulli penetrabilis. Quomodo quorumdam lapidum inexpugnabilis ferro duritia eſt, nec [44] ſecari adamas, aut

imò ſolum diuitem, ſolum regem eſſe ſapientem. Sed
C *quo ſenſu? quem apud me videre eſt, Manud.* III. *Diſſertat.* XI.

35. NEGASTIS INSANIRE.] *Nam ſoli & omnes ſtulti inſaniunt, ex Stoico dogmate: ſapiens minimè. Horatius:*

Quem mala ſtultitia, & quæcumque inſcitia veri,
Cęcum agit; inſanũ Chryſippi portieus & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula reges,

EXCEPTO SAPIENTE, tenet.

Atqui alienatur, *vt ſequitur in Senecâ. Reſpondent, quod verbis Stoicorum dicam.* Τὸν σοφὸν ὲ μανήσεσθ. προσπεσεῖσθαι μέντοι ποτὲ ὠυτῷ φαντασίας ἀλλοκότους, διὰ μελαγχολίαν ἢ λήρησιν, ὲ κζ τὸν τῦ αἱρετῦ λόγον, ἀλλὰ παρὰ φύσιν: Sapientem inſaniâ affectum non iri. Accidere tamen illi interim &
D euenire imaginationes abſurdas, à bile atrâ vel aberratione mentis; non autem à deflexu rationis in eligendo, ſed præter naturam. *Plura in Manuduct.* III. *Diſſert.* XVIII.

36. SERVVM ESSE.] *Imò ille ſolus liber. ſed hæc & talia omnia ad animum referuntur & decreta ſapientis, quæ nulla vis aut fortuna eripit: etſi in corpore, & quæ circa illud, mutat.*

37. IN EADEM.] *Ipſe iterùm De Benefic.* II. *cap.* XXXV. A conſuetudine quædam, quæ dicimus, abhorrent: deinde aliâ viâ ad conſuetudinem redeunt. *Et eſt hoc in omnibus Stoicorum* Inopinatis: *quæ magnificè dicta, vt animos attollant, nihil à naturâ aut bono more diſcedunt. Interpretatione mitigantur. quod ridet tamen Plutarchus* Aduerſus Stoicos, *& cum Archilocheio illo comparat:* Τῇ μὲν ὕδωρ δολοφρονέουσα χειρὶ, τῇ δὲ πῦρ προσφέρεται: Vnâ manu aquam ſubdola fert, ignem alterâ.

38. EXTRA INDIGNATIONEM.] *Id eſt, vtrùm dicas eum non æſtimare iniuriam, an non habere.*

39. EGO VERÒ.] *Hactenus Serenus, reſpondet Seneca.*

40. IMAGINARIO.] *Aſſimilato, non vero.* Imaginarij contractus *(in iure)* in quibus fides facti ſimulatur, non intercedente veritate. *Et Senecæ* Imaginaria paupertas, *epiſt.* XXVIII.

41. PERMITTATVR.] *Siſenna:* Multi præmiſſis armis, ex ſummo ſe permitterent. *Liuius:* Concitant equos, permittuntque in hoſtes. *Seneca* II. *De Clem.* Etiam ad calamitoſos bonitatem ſuam permittere. *De ipſo autem Paradoxi ſenſu, nos in Manud.* III. *Diſſert.* XVIII.

42. EX HAC NOTA.] *Huius commatis & generis. Apuleius, pro totâ ſententiâ, De Philoſophiâ:* Non enim ſapiens eam contumeliã putat, quam improbus faciat; ſed eam non putat, quam patientia firmiter toleret.

43. CONIICIANTVR TELA.] *Idem De Irâ,* III. *cap.* V. At ille ingens animus, & verus æſtimator ſui, non vindicat iniuriam, quia non ſentit. Vt tela à duro reſiliunt, & cum dolore cædentis ſolida feriuntur: ita nulla magnum animum iniuria ad ſenſum ſui ducit, fragilior eo quod petit.

44. SECARI ADAMAS.] *Plinius* XXXVII. *cap.* IV. Quippe duritia enarrabilis eſt, igniumq; etiam victrix natura. Vnde & nomen indomita vis Græcâ interpretatione accepit.

aut cædi,[46] vel deteri poteſt,ſed incurrentia vltrò retundit:quemadmodũ quędam non A
poſſunt igne conſumi,ſed flammâ circumfuſâ,rigorem ſuum habitumque conſeruant:
quemadmodum proiecti in altum [47] ſcopuli mare frangunt,nec ipſi vlla ſæuitiæ veſti-
gia, tot verberati ſæculis, oſtentant: ita ſapientis animus ſolidus eſt,& id roboris colle-
IV. git, vt tam tutus ſit ab iniuriâ, quàm illa quæ retuli. Quid igitur?non erit aliquis
qui ſapienti facere tentet iniuriam? tentabit,ſed non peruenturam ad eum. Maiore enim
interuallo à contactu inferiorum abductus eſt,quàm vt vlla vis noxia vſque ad illum vi-
res ſuas perferat. Etiam cùm potentes, & imperio editi, & [48] conſenſu ſeruientium va-
lidi, nocere ei tentent: tam citra ſapientem omnes eorum impetus deficient,quàm quæ
[49] neruo tormentíſve in altum exprimuntur,cùm extra viſum exſilierunt,citra cęlum ta-
men flectuntur. Quid tu putas, cùm ſtolidus [50] ille rex multitudine telorum diem ob-
ſcuraſſet, vllam ſagittam in Solem incidiſſe? aut demiſſis in profundum catenis [51] Ne-
ptunum potuiſſe contingi? Vt cæleſtia humanas manus effugiunt,& ab his qui templa
diruunt, aut ſimulacra conflant, nihil diuinitati nocetur: ita quicquid fit in ſapientem B
proteruè,petulanter, ſuperbè, fruſtrà tentatur. At ſatius erat, neminem eſſe qui facere
vellet. Rem difficilem optas humano generi,innocentiam. At non fieri, eorum intereſt
qui facturi ſunt,non eius qui pati,ne ſi fiat quidẽ, non poteſt. Imò neſcio,an magis vires
ſapientia oſtendat tranquilla inter laceſſentia: ſicut maximum argumentum eſt impe-
ratoris armis viriſque pollentis, tuta ſecuritas & in hoſtium terrâ. Diuidamus ſi tibi vi-
detur, Serene,iniuriam à contumeliâ. prior illa [52] naturâ grauior eſt:hæc leuior,& tan-
tùm delicatis grauis:quâ non læduntur, ſed offenduntur. Tanta eſt tamen animorum
diſſolutio & vanitas, vt quidam [53] nihil acerbius putent. Sic inuenies ſeruum, qui fla-
gellis [54] quàm colaphis cædi malit, & qui mortem ac verbera tolerabiliora credat,quàm
contumelioſa verba. Ad tantas ineptias peruentum eſt,vt non dolore tantùm,ſed dolo-
ris opinione vexemur: more puerorum, quibus metus incutit vmbra, & perſonarum
deformitas, & deprauata facies;lacrimas verò euocant nomina parùm grata auribus, &
V. digitorum motus,& alia,quæ impetu quodam erroris improuidi refugiunt. Iniu- C
ria propoſitum hoc habet, aliquem malo afficere: malo autem ſapientia non relinquit
locum. Vnum enim malum illi eſt turpitudo: quæ introire eò, vbi iam virtus hone-
ſtumque eſt, non poteſt: iniuria ergo ad ſapientem non peruenit. Nam ſi iniuria alicu-
ius mali patientia eſt, ſapiens autem nullius mali eſt patiens,nulla ad ſapientem iniuria
pertinet. Omnis iniuria deminutio eius eſt, in quem incurrit. nec poteſt aliquis iniuriam
accipere ſine aliquo [55] detrimento vel dignitatis,vel corporis,vel rerum extra nos poſita-
rum: ſapiens autem nihil perdere poteſt, omnia in ſe repoſuit,nihil fortunæ credit,bona
ſua

46. VEL DETERI.] *Olim creditum, falſum ait Garcias Hiſpanus, aliquot experimentis: Nam* & in ſcobem malleolo redigi,& in mortario teri piſtillo ferreo.

47. SCOPVLI.] *Eadem imago De Vitâ beatâ, cap.* XXVII.

CAP. IIII. 48. CONSENSV SERV.] *Liuius*: Imperij vires in conſenſu obedientium ſunt.

49. NERVO TORMENTISVE.] *Catapultis, aut ballistis.*

50. ILLE REX.] *Xerxes.*

51. NEPTVNVM.] *Valerius*: Grauem illum & mari & terræ Xerxem, nec hominibus tantùm terribilem, ſed Neptuno quoque compedes, & cælo tenebras minitantem. *Iuuenalis*:

Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigęum.

Herodotum vide lib. VII.

52. NATVRA GRAVIOR.] *Reipſâ, quia damnum & læſionem affert, Cap. ſequenti.*

53. NIHIL ACERBIVS.] *Imò generoſi animi putatur ille affectus, non tantùm (vt ipſe autumat) delicati. Ita apud Pacuuium quiſpiam*:

Patior facilè iniuriam, ſi eſt vacua à contumeliâ.

Alius apud Cæcilium, gradatione:

Facilè ærumnam ferre poſſum, ſi inde abeſt iniuria:
Etiamque iniuriam, niſi contrà conſtat contumeliâ. D

Adeò illud contemni offendit, à quo contumelia. Vide mox Cap. X.

54. QVAM COLAPHIS.] *Nam flagella recepta in caſtigatione ſeruorum: at colaphis ludibrium & irriſio ineſſe videntur, quamquam hi leuiores. Demoſthenes tali affectu*: Οὐδὲ γὰρ τὸ τύπτεσθαι τοῖς ἐλευθέροις δεινὸν, καίτοι γ' ὂν δεινὸν, ἀλλὰ τὸ ἐφ' ὕβρει: Non enim verberari liberis hominibus tam graue, etſi graue; quàm quòd per contumeliam.

CAP. V. 55. DETRIMENTO VEL.] *Ita Iuriſconſulti definiunt Iniuriam*, damnum culpâ datum.

56. VIR-

A sua in solido habet, contentus virtute, quæ fortuitis non indiget. Ideoque nec augeri, nec minui potest. nam in summum perducta, incrementi non habent locum. Nihil eripit fortuna, nisi quod dedit: [56] virtutem autem non dat: ideò nec detrahit. Libera est, inuiolabilis, immota, inconcussa, sic contra casus indurata, vt nec inclinari quidem, nedum vinci possit. Aduersus apparatus terribilium, [57] rectos oculos tenet, nihil ex vultu mutat, siue illi dura, siue secunda ostentantur. Itaque nihil perdet, quod perire sensurus sit. Vnius enim in possessione virtutis est, ex quâ depelli numquam potest: ceteris [58] precariò vtitur. quis autem iacturâ mouetur alieni? Quòd si iniuria nihil lædere potest ex his quæ propria sapientis sunt, quia virtute suâ [59] salua sunt: iniuria sapienti non potest fieri. [60] Megara Demetrius ceperat, cui cognomen Poliorcetes fuit. ab hoc Stilpon philosophus interrogatus, numquid perdidisset, *Nihil*, inquit: [61] *omnia namque mea mecum sunt*. Atqui & patrimonium eius in prædam cesserat, & [62] filias rapuerat hostis, & patriam. At ille victoriam illi excussit: & se, vrbe captâ, non inuictum tantùm, sed indem-
B nem esse testatus est. habebat enim secum vera bona, in quæ non est [63] manus iniectio. At ea quæ dissipata & direpta ferebantur, non iudicabat sua, sed aduenticia, & nutum fortunæ sequentia: ideò non vt propria dilexerat. Omnium enim extrinsecus affluentium lubrica & incerta possessio est. Cogita nunc, an huic fur, an calumniator, aut vicinus potens, aut diues aliquis [64] regnum orbæ senectutis exercens, facere iniùriam possit, cui bellum & hostis ille, egregiam [65] artem quassandarum vrbium professus, eripere nihil potuit. Inter micantes vbique gladios, & militarem in rapinam tumultum, inter flammas & sanguinem stragemque impulsæ ciuitatis, inter fragorem templorum super deos suos cadentium, vni homini pax fuit. Non est itaque quòd audax iudices promissum:

56. VIRTVTEM NON DAT.] *Est illud Attÿ, apud Nonium*:

- nam si à me regnum fortuna atque opes
C Eripere quiuit, at virtutem non quijt.

57. RECTOS OCVLOS.] *Confidentiæ notam. Suetonius Augusti, cap.* XVI. Eum nec rectis oculis adspicere potuisse instructam aciem. *Hierax apud Stobæum*: Τὺς δὲ ὑπ' ἐλευθερίας ἐλέγχοντας, ὅτ' ἰδεῖν ὀρθοῖς τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀνέχεται: Qui verò per libertatem redarguunt, eos nec rectis oculis adspicere sustinet. *Theocritus*:

--ἄχθομαι, εἰ τύ με τολμῇς
Ὄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπειν:
— indignor, si mihi contrà
Vel rectis oculis ausis obsistere.

58. PRECARIÒ.] *At Precarÿ lex, vti quamdiu is patitur, qui dedit.*

59. SALVA SVNT.] *Valent, vi suâ se tuentur & seruant: nemo in illa potest. Tamen nec nolim*: Virtu-
D te suâ saluâ, salua sunt.

60. MEGARA DEMETRIVS.] *Bis ea vrbs capta, haud multum diuerso tempore; & semper cum monumento constantiæ huius in Stilpone. Prior ceperat Ptolomæus Soter, & Stilponem pro magno ducens abducere, pecuniam & preces obtulit vt secum in Aegyptum iret: quod renuit, & in afflictâ patriâ mansit. Iterùm deinde iste Demetrius. & cùm ei quoque notitia & cura huius viri esset, domum illi seruari, & res omnes restitui iussit. Monitus igitur, vt scripto complecteretur, nobile hanc vocem edidit*; Μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλέναι. παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξενηνοχέναι, τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ὄψιν: Nihil suum amisisse. eruditionem enim neminem abstulisse, & rationem sibi scientiamque relictam. *Ita enim hæc à Diogene efferuntur. Stilpo autem, cùm alia magnus, tum hoc nomine, quòd Cratetem & Zenonem habuerit in suâ disciplinâ.*

61. OMNIA NAMQVE.] *Hoc Biantis dicto magis conuenit. qui Priene suâ captâ, cùm alius aliud fugiens auferret*: Tu nihil? Nihil, *inquit*. nam omnia mea mecum porto.

62. FILIAS RAPVERAT.] *Vnius filiæ Diogenes meminit, atque eius parùm pudicæ.*

63. MANVS INIECTIO.] *Dominij & vindicationis signum. In legibus* XII. Post deinde manus endoiectio esto. *Noster Consol. ad Helu. cap.* XI. Animus ipse sacer & æternus, cui non possit injici manus. *Seruius in hoc Virgilij*: Iniecere manus Parcæ. Vsus est sermone iuris. nam manus iniectio dicitur, quoties non expectatâ auctoritate iudicis, rem nobis debitam vindicamus.

64. REGNVM ORBÆ.] *Nam orbi isti gratiosi, imò imperiosi, & potentes obsequentium potentiâ. Captatores vndique imminebant, & subseruiebant. Ammianus*: Vile esse, quidquid extra pomœrium vrbis nascitur, existimant, præter orbos & cælibes: nec credi potest, quâ obsequiorum diuersitate colantur homines sine liberis. *Iuuenalis:*

—— dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi paruulus aulâ
Luserit Æneas.

Cicero in Paradoxis: Hereditatis spes, quid iniquitatis seruiendo non suscipit? quem nutum locupletis orbi senis non obseruat? *Adde Senecam Consol. ad Marciam, cap.* XIX.

65. ARTEM QVASSAND.] *Ideò* Poliorcetes *Græcis, siue* Vrbicapus *dictus: & machinæ aliquot, & decantata illa* Helepolis, *ipsius inuenti fuerunt.*

ſum : cuius tibi, ſi parùm fidei habeo, ſponſorem dabo. Vix enim credis tantum firmi- A
tatis in hominem, aut tantam animi magnitudinem cadere. ſed ſi prodit in medium,
VI. qui dicat: Non eſt quòd dubites, an attollere ſe homo natus ſupra humana poſſit, an
dolores, damna, vlcerationes, vulnera, magnos motus rerum circa ſe frementium ſecurus
adſpiciat, & dura placidè ferat, & ſecunda moderatè; nec illis cedens, nec his fretus, vnus
idemque inter diuerſa ſit, nec quicquam ſuum, niſi ſe putet eſſe, [66] eâ quoque parte quâ
melior eſt. Aſſum hoc vobis probaturus, ſub iſto tot ciuitatum euerſore, munimenta in-
curſu arietis labefieri, & [67] turrium altitudinem cuniculis ac latentibus foſſis repentè re-
ſidere, & æquaturum editiſſimas arces aggerem creſcere: at nulla machinamenta poſſe
reperiri, quæ benè fundatum animum agitent. Erepſi modo è ruinis domus, & incen-
dijs vndique relucentibus, per flammas, per ſanguinem fugi. Filias meas qui caſus ha-
beat, [68] an peior publico, neſcio. Solus, & ſenior, & hoſtilia circa me omnia videns, ta-
men integrum incolumemque eſſe cenſum meum profiteor, teneo, habeo quicquid mei
habui. Non eſt quòd me victum, victorem te credas. vicit fortuna tua fortunam meam. B
Caduca illa, & dominum mutantia, vbi ſint neſcio: quod ad res meas pertinet, mecum
ſunt, mecum erunt. Perdiderunt iſti diuites patrimonia; libidinoſi amores ſuos, & ma-
gno pudoris impendio dilecta ſcorta; ambitioſi curiam & forum, & [69] loca exercendis in
publico vitijs deſtinata; fœneratores perdiderunt [70] tabellas ſuas, quibus auaritia falsò
læta, diuitias imaginatur: ego quidem omnia integra illibataque habeo. Proinde iſtos
interroga qui flent, qui lamentantur, ſtrictis gladijs nuda pro pecuniâ corpora opponũt,
qui hoſtem onerato ſinu fugiunt. Ergo ita habe, Serene, perfectum illum virum, hu-
manis diuiniſque virtutibus plenum, nihil perdere. Bona eius ſolidis & inexſuperabili-
bus munimentis præcincta ſunt. Non Babylonis illi muros contuleris, quos Alexander
intrauit: non Carthaginis aut Numantiæ mœnia, [71] vnâ manu capta: non [72] Capito-
lium, arcemve; [73] habent iſta hoſtile veſtigium. Illa quæ ſapientem tuentur, à flammâ
& ab incurſu tuta ſunt: nullum introitum præbent, excelſa, inexpugnabilia, [74] dijs
VII. æqua. Non eſt quòd dicas, ita vt ſoles, hunc ſapientem noſtrum nuſquam inueniri. C
Non fingimus iſtud humani ingenij vanum decus, nec ingentem imaginem falſæ rei
concipimus, ſed qualem confirmamus, exhibuimus, & exhibebimus. [75] Rarò forſitan,
magniſque ætatum interuallis inuenitur. neque enim magna, & excedentia ſolitum ac
vulgarem modum, crebrò gignuntur: ceterùm hic ipſe M. Cato, à cuius mentione hæc
diſputatio proceſſit, vereor ne [76] ſupra noſtrum exemplar ſit. [77] Denique validius debet
eſſe

CAP. VI. 66. EA QVOQVE PARTE.] *Id eſt, nec ſe quidem totum pro ſuo habet; ſed animum, quo propriè eſt homo.*

67. TVRRIVM ALTIT.] *Hæc & ſequentia in Poliorceticis explicauimus.*

68. AN PEIOR PVBLICO.] *Quomodo* peior, *ſi patria diruta & incenſa? An quia illa renaſci potuit, homini, cùm ſemel occidit, negatum? An* publicum *ad vulgus alioſq; refert: qui honeſtè perierunt, iſtæ cum dedecore, aut poſt illud viuant?*

69. LOCA EXERCENDIS.] *Nam in curiâ, comitio, foro, ambitio, auaritia, fraudes habitant; ac ſpecie etiam honeſti.*

70. TABELLAS.] *Contractuum, & cautionum. Gloſſæ:* Tabularius, φυλακτήριος τῶν συμβολαίων: cuſtos contractuum. *Nam tales etiam priuatim apud diuites erant. vt in epiſt.* LXXXVIII. Cuius patrimonium tabularios laſſat.

71. VNA MANV.] *Scipionis poſterioris Africani.*

72. CAPITOLIVM, ARCEMVE.] *Ergo hæc diuerſa, etſi in vno Saturnio monte. Nam pars extrema,* Arcem *regum tempore habuit, & poſteà etiam ſic dicta. Cicero in Catilinam:* Vobis arcem & Capitolium commendat. *Liuius:* Serui Capitolium atque arcem occupauere. *Eam ἄκρον Dionyſius plus ſemel nominat; additq; libro* X. τῷ Καπιτολίῳ εἶναι ἀφεστεχῆ: contiguam Capitolio eſſe. *Spectabat in eam partem, vbi poſteà theatrum Marcelli fuit.*

73. HABENT ISTA.] *Ne mutemus. licet, inquit, ibi notare hoſtium veſtigia; & capta fuêre aliquando. Nónne à Tatio Sabino, & ab Ap. Herdonio duce ſeruorum? Itaque* habent, *non tantùm* pauent, *vt mihi aliquando viſum fuit, moto dubitatione aliorum.* D

74. DIIS ÆQVA.] *In ſorte deorum, qui tuti & inacceſſi.*

CAP. VII. 75. RARÒ FORSITAN.] *Nimis rarò. atque vt ipſe (epiſt.* XLII.) tanquam Phœnix, ſemel anno quingenteſimo. *Vide Manud.* II. *Diſſert.* VIII.

76. SVPRA NOSTRVM.] *Non ſapientis illius, ſed ſuper communem noſtram ſortem. Vir eximius fuit, & proximus vero ſapienti, aut ipſe.*

77. DENIQVE VALIDIVS.] *Aſteriſco inſigniri volunt, & defectum eſſe. Dubito. videtur potiùs à digreſſiuncula & exemplo ad diſſertandum iterùm redire.*

78. INTER

A esse quod lædit, eo quod læditur : non est autem fortior nequitia virtute: non potest ergo lædi sapiens. Iniuria in bonos non tentatur nisi à malis: bonis [78] inter se pax est. Quòd si lædi nisi infirmior non potest: malus autem bono infirmior est: nec iniuria bonis, nisi à dispari, verenda est: iniuria in sapientem virum non cadit. Illud enim iam non es admonendus, neminem bonum esse, nisi sapientem. Sed iniustè, inquis, Socrates damnatus est, iniuriam accepit. Hoc loco intelligere nos oportet, posse euenire, vt faciat aliquis iniuriam mihi, & ego non accipiam : tamquam si quis rem cùm è villâ meâ surripuit, in domo meâ ponat: ille furtum fecerit, ego nihil perdiderim. Potest aliquis nocens fieri, quamuis non nocuerit. Si quis cum vxore, tanquam cum alienâ concumbat, adulter erit, quamuis illa adultera non sit. Aliquis mihi venenum dedit, sed vim suam [79] remixtum cibo perdidit: venenum illud dando, scelere se obligauit, etiam si non nocuit. Non minùs latro est, cuius telum [80] oppositâ veste elusum est. [81] Omnia scelera etiam ante effectum operis, quantum culpæ satis est, perfecta sunt. Quædam eius con-
B dicionis sunt, & hac vice copulantur, vt alterum sine altero esse non possit. Quod dico, conabor facere manifestum. Possum pedes mouere, vt non curram: currere non possum, vt pedes non moueam. possum, quamuis in aquâ sim, non natare: si nato, non possum in aquâ non esse. Ex hac sorte & hoc est, de quo agitur. si iniuriam accepi, necesse est factam esse. si est facta, non est necesse accepisse me. Multa enim incidere possunt, quæ submoueant iniuriam. Vt, intentam manum deijcere casus potest, & emissa tela declinare: ita iniurias qualescumque potest aliqua res depellere, & in medio intercipere, vt & factæ sint, nec acceptæ. Præterea, nihil iniustum iustitia pati potest: quia non VIII.
coëunt contraria: iniuria autem non potest fieri non iniustè: ergo sapienti iniuria non potest fieri. Nec est quod mireris, si nemo potest illi iniuriam facere, [82] nec prodesse quidem quisquam potest. & sapienti nihil deest, quod accipere possit loco muneris: & malus nihil potest tribuere sapienti. Habere enim priùs debet, quàm dare: nihil autem habet, quod ad se transferri sapiens gauisurus sit. Non potest ergo quisquam aut nocere sa-
C pienti, aut prodesse: quemadmodum diuina nec iuuari desiderant, nec lædi possunt.

sapiens

78. INTER SE PAX.] *Atque amicitia etiam: quæ inter malos numquam, sed factio tantùm.*

79. REMIXTVM CIBO.] *Qui vim & acrimoniam eius infregit: siue stomacho materiem reijciendi dedit. At ieiunis venena sumpta, mortifera sunt certissimò, & in venas statim eunt.*

80. OPPOSITA VESTE.] *Est Catulli illud:*
Quare nos tela ista tua euitamus amictu:
quod pulchrâ imagine dictum, nolim mutari. Vestis oppansa, etiam grauia tela eludit: Poliorcetica nostra dicent.

81. OMNIA SCELERA.] *Ita est, vbicumque assensus, & magis si conatus, accessit; culpa contrahitur, sæpè etiam pœna. Apuleius* IV. *Floridor.* In malefi-
D cijs, cogitata etiam scelera, non adhuc perfecta, vindicantur, cruentâ mente, purâ manu. *Noster De Benefic.* V. *cap.* XIV. Latro est, etiam antequam manus inquinet, qui ad occidendum iam armatus est, & habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. Exercetur atque aperitur opere nequitia, non incipit. *Sed non confusè tamen pœna: dumtaxat in grauioribus, atque vt Apuleius dixit* maleficijs, *vbi boni publici interest etiam conatus infringi. Alioqui Catonis Censorij illud verum (apud Agellium* VII. *cap.* III.*)* Ecquis est tandem nostrûm, qui quod ad se attinet, æquum censeat, quemquam pœnas dare ob eam rem, quòd arguatur malè facere voluisse? nemo opinor. Quid nunc, ecqua lex tam acerba est, quæ dicat, Siquis illud

facere voluerit, mille nummi, dimidium familiæ, mulcta esto? *Et Iurisconsultus l.* XVIII. *De pœnis:* Cogitationes nemo pœnâ luit. *Item Triphoninus l.* CCXXV. *De verb. sig.* Seruum, qui consilium fugiendi habeat, non esse fugitiuum. item furem, adulterum, aleatorem: atque oportere hæc crimina adsumpto actu intellegi. *Quæ vera sunt in minoribus, vel vbi tentatio accessit: in grauioribus minimè, & pœnam trahunt. si tamen conatus deprehensus, & foras suo indicio proditus. Ita in Adulterijs, Sulla puniuit voluntatem,* siquis tentasset. *Idem proscario habet,* siquis cum telo, hominis occidendi caussâ, ambulasset. *Sed & in Ambitu, Arcadius & Honorius Imperatores*, pari sorte scelus, quàm sceleris puniunt voluntatem. *Magis in paricidijs, veneno, talibus. Quinctilianus Declam.* CCLXXXI. Non enim tibi proderit dixisse, Non feci. Numquam mens exitu æstimanda est: satis est, probare animum paricidæ. *Vide Maximum Tyrium in hac totâ re, Serm.* II. *Addo, Theologos quosdam sic distinguere, vt quattuor faciant gradus in culpâ:* Obiectum, siue primum Motum; Luctam; Assensum; & Actum. *Duo priora extra culpam esse; altera, in culpâ, atque etiam pœnâ, apud Deum quidem. Theodorus Balsamo, in Can.* IIII. *Concilij Neocæsarienses. Hæc ad ista Senecæ haud importunè dicta vberiùs sunto.*

CAP. VIII. 82. NEC PRODESSE.] *Omnia enim sunt sapientis, Stoico scito item, Seipso contentus est ad beatè viuendum. &, Nullâ re eget. Vide autem*

sapiens autem vicinus proximusque dijs consistit,[83] exceptâ mortalitate, similis Deo. A
Ad illa nitens pergensque excelsa, ordinata, intrepida, æquali & concordi cursu fluentia,
secura, benigna,[84] bono publico natus, & sibi & alijs salutaris, nihil humile concupiscet,
nihil flebit, qui rationi innixus, per humanos casus diuino incedet animo. Non habet
vnde accipiat iniuriam. ab homine me tantùm dicere putas? nec à fortunâ quidem: quę
quotiens cum virtute congressa est, nunquam par recessit. Si maximum illud, vltra quod
nihil habent iratæ leges, aut sæuissimi domini, quod minentur; in quo imperium suum
fortuna consumit; æquo placidoque animo accipimus, & scimus mortem malum non
esse, ob hoc ne iniuriam quidem: multò faciliùs alia tolerabimus, damna, dolores, igno-
minias, locorum commutationes, orbitates, discidia. quæ sapientem, etiam si vniuersa
circumueniant, non mergunt; nedum ad singulorum impulsus mæreat. Et si fortunæ
iniurias moderatè fert: quanto magis hominum potentium, quos scit fortunæ manus
IX. esse? Omnia itaque sic patitur,[85] vt hiemis rigorem, vt intemperantiam cæli, vt
feruores morbosque, & cetera sorte accidentia. Nec de quoquam tam benè iudicat, vt B
illum quicquam putet consilio fecisse:[86] quod in vno sapiente est. aliorum omnium non
consilia, sed fraudes, & insidiæ, & motus animorum inconditi sunt: quos casibus adnu-
merat. Omne autem fortuitum citra nos sæuit,[87] & iniuriatur. Illud quoque cogita, in-
iuriarum latissimè patere materiam illis, per quæ periculum nobis quæsitum est: vt ac-
cusatore submisso, aut criminatione falsâ, aut irritatis in nos potentiorum motibus, quæ-
que alia[88] inter togatos latrocinia sunt. Est & illa iniuria frequens, si lucrum alicui ex-
cussum est, aut præmium diu captatum; si magno labore affectata hereditas auersa est;
& quæstuosæ domus gratia erepta. hæc effugit sapiens, qui nescit nec in spe, nec in me-
tu viuere. Adijce nunc, quòd iniuriam nemo immotâ mente accipit, sed ad sensum eius
perturbatur: caret autem perturbatione vir erectus: moderator sui, altæ quietis & pla-
cidæ. Nam si illum tangit iniuria;[89] & mouet, & impedit. caret autem irâ sapiens, quam
excitat iniuriæ species: nec aliter careret irâ, nisi & iniuriâ, quam scit sibi non posse fieri.
Inde tam erectus lætusque est, inde continuo gaudio elatus, adeò ad offensiones rerum C
hominumque non contrahitur, vt ipsa illa iniuria vsui sit, per quam experimentum sui
capit, & virtutem tentat. Faueamus, obsecro vos, huic proposito, æquisque & animis &
auribus assimus, dum sapiens iniuriæ excipitur: nec quicquam ideò petulantiæ nostræ,
aut rapacissimis cupiditatibus, aut temeritati superbiæque detrahitur. Saluis vitijs ve-
stris, hæc sapienti libertas quæritur. non vt vobis facere non liceat iniuriam, agimus: sed
vt ille omnes iniurias[90] in altum dimittat, patientiaque se ac magnitudine animi de-
fendat.

tem de hac re ex professo VII. *De Benefic. cap.* IIII. *& sequentibus, An sapiens beneficium possit accipere? fatetur communi modo & sensu, propriè negat. Vide.*

83. EXCEPTA MORTALITATE.] *O superbè! Sed sic Stoici, & noster alibi*: Solo tempore sapiens à deo differt. *Et Cicero eorum mente & verbis, De Nat. deor.* II. E virtutibus vita beata exsistit, par & similis deorum, nullâ re, nisi immortalitate, cedens cælestibus. *Vide epist.* LIII. & LIX.

84. BONO PVBLICO.] *Hæc olim nos correximus, & est formula in Principum laudem crebra in lapideis monumentis. Notant primis litteris: B. P. N. vel B. R. P. N. quod valet*, Bono reip. natus. *Velim & priora legi*: securus, benignus.

CAP. IX. 85. VT HIEMIS.] *Apud Tacitum Cerealis, ad nostros Gallos*: Quomodo sterilitatem, aut nimios imbres, & cetera naturæ mala; sic luxum vel auaritiam dominantium tolerate. *Cicero, apud Dionem lib.* XLIV. Quæ euenerunt, tanquam nimios imbres aut grandines eueniisse rati, obliuioni mandate.

86. QVOD IN VNO.] *Stoicè. nam ceteri omnes stulti, & insaniunt.*

87. ET INIVRIATVR.] *Displicuit Mureto, & totum recîdit: quis probet? Scripti*, & inuitia, *vel* iniuria *habent: ego legam*, citra nos sæuit, etiam iniuria. *Argumentatur dicam, an argutatur? Sapiens* D *fortuita fert, & quidquid non consilio euenit: ergo & iniuriam, quia ea à stultis, quibus non est consilij copia.*

88. INTER TOGATOS.] *Lites, fraudes, calumniæ, quibus fortuna aut vita petitur, in foro exercentur, vel in aulâ: idque ab inermibus & togatis, solo linguæ telo.*

89. ET MOVET.] *Ratiocinatio obscurior, sed ista: Iniuria ad quem venit, eum mouet; sapiens non mouetur; ergo non ad eum. Noster de Irâ* III. *cap.* XXV. Qui non irascitur, inconcussus iniuriâ perstitit: qui irascitur, motus est.

90. IN ALTVM.] *Quomodo? vt in pectus recondat, & asseruet? non conuenit. Meus liber*, in altu. *Et*

A fendat. Sic in [91] certaminibus ſacris, [92] plerique vicêre, cædentium manus obſtinatâ patientiâ fatigando. Ex hoc puta genere ſapientem eorum, qui exercitatione longâ ac fideli, robur perpetiendi laſſandiſque omnem inimicam vim conſecuti ſunt. Quoniam priorem partem percurrimus, ad alteram tranſeamus: in quâ quibuſdam proprijs, pleriſque verò communibus contumeliam refutabimus. Contumelia eſt minor iniuria, quam queri magis [93] quàm exſequi poſſumus, quam leges quoque nullâ dignam vindictâ putauerunt. Hunc affectum mouet humilitas animi, contrahentis ſe, ob factum dictumque inhonorificum. Ille me hodie non admiſit, cùm alios admitteret: ſermonem meum aut ſuperbè auerſatus eſt, aut palàm riſit: & non in [94] medio me loco, ſed imo collocauit: & alia huius notæ. Quæ quid vocem, niſi querelas nauſeantis animi, in quas ferè delicati & felices incidunt? non vacat enim hæc notare, cui peiora inſtant. Nimio otio, ingenia naturâ infirma & muliebria, & inopiâ veræ iniuriæ laſciuientia, his commouentur: quorum pars maior conſtat [95] vitio interpretantis. Itaque nec prudentiæ
B quicquam in ſe eſſe, nec fiduciæ oſtendit, qui contumeliâ afficitur. non dubiè enim contemptum ſe iudicat: & hic morſus non ſine quadam humilitate animi euenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis. Sapiens autem à nullo contemnitur, magnitudinem ſuam nouit: nulliſque tantum de ſe licere, [96] renunciat ſibi: & omnes has quas non miſerias animorum, ſed moleſtias dixerim, non vincit, ſed ne ſentit quidem. Alia ſunt quæ ſapientem feriunt, etiam ſi non peruertunt: vt dolor corporis, & debilitas, aut amicorum liberorumque amiſſio, & patriæ bello flagrantis calamitas. Hæc non nego ſentire ſapientem. nec enim lapidis illi duritiam ferríve aſſerimus. nulla virtus eſt, [97] quæ non ſentias, perpeti. Quid ergo eſt? Quoſdam ictus recipit: ſed receptos euincit, ſanat, & comprimit. hæc verò minora ne ſentit quidem, nec aduerſus ea ſolitâ illâ virtute vtitur dura tolerandi: ſed aut non annotat, aut digna riſu putat. Prætereà, cùm magnam partem contumeliarum ſuperbi inſolenteſque faciant, & malè felicitatem ferentes: habet quo illum affectum inflatum reſpuat, pulcherrimam virtutem omnium, [98] animi ſa-
C nitatem, magnitudinemque. illa, quicquid huiuſmodi eſt, tranſcurrit, vt vanas ſomniorum ſpecies, viſuſque nocturnos, nihil habentes ſolidi, neque veri. Simul illud cogitat, omnes inferiores eſſe, quàm vt illis audacia ſit, tanto excelſiora deſpicere. Contumelia à contemptu dicta eſt: quia nemo, niſi quem contempſit, tali iniuriâ notat, nemo autem maiorem melioremque contemnit, etiam ſi facit aliquid quod contemnentes ſolent. Nam & pueri os parentum feriunt, & crines matris turbauit lacerauitq; infans, & ſputo aſperſit, aut nudauit in conſpectu ſuorum tegenda, & verbis obſcœnioribus non pepercit: & nihil horum contumeliam dicimus. quare? quia qui fecit, contemnere non poteſt. x.

xi.

tu. *Et poſſet*, in alto, *legi: quaſi ipſe in alto & ſublimis, dimittat iniurias ſpernátque. ſed verius*, inultus, *vnâ voce. Non timete, inquit, vos procaces & iniurioſi: non accipit iniurias, nec agnoſcit quidem, & ſine vindictâ tranſit.*

D 91. CERTAMINIBVS SACRIS.] *Ita dicti Græciæ agones, quia dijs vel heroibus ſacrati. Auſonius:*

Quatuor antiquos celebrauit Achaia ludos,
Cælicolûm duo ſunt, & duo feſta hominum.
Sacra Iouis, Phœbique, Palæmonis, Archemorique.
Serta quibus pinus, malus, oliua, apium.

92. PLERIQVE.] *Pugiles nempe, quorum celebre ibi ſpectamen.*

CAP. X. 93. QVAM EXSEQVI.] *Vindicare, vlciſci. Suetonius Iulij cap.* LXVII. *Veſpaſiani* XIIII. *Seneca de Irâ* I. *cap.* XII. *& plures.*

94. MEDIO ME LOCO.] *Qui honeſtiſſimus, in ambulando, ſedendo, accubando. Alij libri*, lecto: *vt & meus ille bonus. Ac ſanè medius lectus honeſtiſſimus item fuit, ex Plutarchi Quæſt. Conuiuial. lib.* I. *Quæſt.* III. *quem vide. Si non eò refers, lege:* medio me lecti. *Ad ſententiam autem, ſimilia habes* III. *De Irâ, cap.* XXXVII.

95. VITIO INTERPRETANTIS.] *Qui in contemptum ſcilicet & deteriorem partem trahimus: boni in meliorem. vt Ariſtippus ille, Dionyſio ſe in imo locanti*: Hunc, inquit, locum ô rex illuſtrem & honeſtum deinceps vis reddere.

96. RENVNCIAT SIBI.] *Sibi dicit. Conſol. ad Polyb.* Poteſt iſta res à luctu te prohibere, ſi renunciaueris tibi, nihil horum quæ facis poſſe ſubduci. *Fabius lib.* XII. Sed ij primùm renuncient ſibi, quanta ſit ingenij humani vis. *Terentius*: Id ego iamnunc tibi here renuntio futurum.

97. QVÆ NON SENTIAS.] *Eâ mente Plato Diogeni Cynico, in frigore ſtatuam marmoream nudo corpori applicanti*, Numquid ſentis? *& negante illo*, Quid ergo magnum facis?

CAP. XI. 98. ANIMI SANITATEM.] *Propriam ſapientis, cùm alij ſcilicet ſtulti, id eſt inſani. Quid autem ea eſt? recta decreta animi, duce Ratione.*

99. MAN-

potest. Eadem causſa est, cur nos [99] mancipiorum nostrorum vrbanitas, in dominos A
contumelioſa, delectet: quorum audacia ita demum ſibi [100] in conuiuas ius facit, ſi cœpit à domino. Vt quiſque contemptiſſimus, & vt maximè ludibrio est, ita ſolutiſſimæ linguæ est. [101] Pueros quidem in hoc mercantur procaces, & eorum impudentiam acuunt, & ſub magiſtro habent, qui probra meditatè effundant: nec has contumelias
XII. vocamus, ſed argutias. Quanta autem dementia est, ijſdem modò delectari, modò offendi: & rem ab amico dictam, maledictum vocare, à ſeruulo, ioculare conuicium? Quem animum nos aduerſus pueros habemus, hunc ſapiens aduerſus omnes, quibus etiam poſt iuuentam canoſque [102] puerilitas est. An quicquam iſti profecerunt, quibus animi mala ſunt, auctique in maius errores, qui à pueris magnitudine tantùm formaque corporum differunt: ceterùm non minùs vagi incertique, voluptatem ſine dilectu appetentes, trepidi, & non ingenio, ſed formidine quieti? Non ideò quicquam, inter illos pueroſque, intereſſe quis dixerit, quòd [103] illis talorum nucumque & æris minuti auaritia est; his auri argentique & vrbium: quòd illi inter ipſos magiſtratus gerunt, & B
prætextam [104] faſceſque ac tribunal imitantur; hi eadem in campo foroque & in curiâ ludunt. [105] illi in littoribus arenâ congeſtâ ſimulacra domuum excitant; hi vt magnum aliquid agentes, in lapidibus ac parietibus, & tectis moliendis occupati, ad tutelam corporum inuenta, [106] in periculum verterunt. Ergo par pueris, longiuſque progreſſis, ſed in alia maioraque error est. Non immeritò itaque horum contumelias ſapiens, vt iocos, accipit: & aliquando illos, tamquam pueros, malo pœnaque admonet, & afficit: non quia accepit iniuriam, ſed quia fecerunt, & vt deſinant facere. Sic enim & pecora verbere domantur: nec iraſcimur illis, cùm feſſorem recuſauerint: ſed compeſcimus, vt dolor contumaciam vincat. Ergo & illud ſolutum ſcies, quod nobis opponitur, Quare ſi non accepit iniuriam nec contumeliam ſapiens, punit eos qui fecerunt? non enim ſe
XIII. vlciſcitur, ſed illos emendat. Quid est autem, quare hanc animi firmitatem non credas in virum ſapientem cadere, cùm tibi in alijs idem notare, ſed non ex eâdem cauſſâ liceat? Quis enim phrenetico medicus iraſcitur? quis febricitantis, & frigidâ prohibiti C
maledicta, in malam partem accipit? Hunc affectum aduerſus omnes habet ſapiens, quem aduerſus ægros ſuos medicus: quorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contractare, nec [107] reliquias & [108] effuſa intueri didignatur, nec per furorem ſæuientium excipere conuicia. Scit ſapiens, omnes hos qui [109] togati purpuratique incedunt,
[110] valen-

99. MANCIPIORVM.] *Quo in genere* Coprię, *vt in Suetonij Tiberio cap.* LXI. *Claudij, cap.* VIII *qui Suidæ* κόφριοι ἄνδρες, *& Ariſtophani, initio Irenes,* κοφολόγοι. *Vbi Scholiaſtes vult Rhetoras notari,* ὡς μυσαροὺς καὶ λοιδόρους: vt fœdos & cõuiciatores.

100. IN CONVIVAS.] *Nam hoc genus in menſis. Plinius lib.* IX. *epiſt.* XVII. Scurrę, cinędi, moriones mẽſis inerrabãt. *Liuius* XXXIII. Cùm in publico epulatus domũ reuerteretur, proſequẽtibus mollibus viris, qui ioci cauſſâ conuiuio celebri interfuerant.

101. PVEROS QVIDEM.] *Statius:*

Non ego mercatus Phariâ de puppe loquaces
Delicias, doctumque ſui CONVICIA Nili
Infantem, LINGVAQVE ſimul SALIBVSQVE PROTERVVM.

Imò & conuiuas tenuiores, ſportulæ largitione quaſi emebant, vt ij ferrent. Lucanus, ſiue quis auctor carminis ad Piſonem:

Sed miſerum, *(clientem)* paruâ ſtipe munerat, vt pudibundos
Exercere ſales inter conuiuia poſſit.

CAP. XII. 102. PVERILITAS EST.] *Seneca epiſt.* IV. Maius gaudium exſpecta, cùm te Philoſophia in viros tranſſcripſerit. Adhuc enim non pueritia in nobis, ſed, quod est grauius, puerilitas remanet.

103. ILLIS TALORVM.] *Noſter epiſt.* CXV. Quid intereſt? niſi quòd nos circa ſtatuas & tabulas inſanimus, cariùs inepti? Illos reperti in litore calculi delectant: nos ingentiũ maculæ columnarum.

104. FASCESQVE AC TRIB.] *Spartianus in Seuero:* In primâ pueritiâ nullum alium ludum, niſi ad Iudices exercuit: cùm ipſe prælatis faſcibus ac ſecuribus, ordine puerorum circumſtante, iudicaret. *Plutarchus in Catone*: Ludus erat, iudicia, accuſationes, damnatorum abductiones.

105. ILLI IN LITTORIBVS.] *Prorſus ad hoc Homericum Iliad. o. verſ.* 362. D

——— ὡς ὅτε τις ψάμαθον παῒς ἄγχι θαλάσσης,
Ὃς τ' ἐπεὶ ἓν ποιήσει ἀθύρματα νηπιέησιν,
Αὖψ ἄυτις συνέχευε ποσὶν καὶ χερσὶν, ἀθύρων:
——— vt ludens puer accumulauit arenas
Littore in oceani, & varias finxit ſibi formas,
Mox manibus pedibuſque iterùm confundit eaſdem.

Et quid aliud ille Diues, qui

Deſtruit, ædificat, mutat quadrata rotundis?

106. IN PERICVLVM.] *Ob ruinas crebras, ex mole & altitudine.*

CAP. XIII. 107. RELIQVIAS.] *Alui excremẽta.*

108. EFFVSA.] *Veſicæ.*

109. TOGATI PVRPVRATIQVE.] *Non quia Toga è purpurâ, ſed quia purpurâ prætextâ, in magiſtratibus*

A [110] valentes coloratosque, malè sanos esse: quos non aliter videt, quàm ægros intemperantes. Itaque ne succensèt quidem, si quid in morbo petulantiùs ausi sunt aduersus medentem: & quo animo honores eorum nihilo æstimat, eodem parùm honorificè facta. Quemadmodum non placet sibi, si illum mendicus coluerit, nec contumeliam iudicabit, si illi homo plebis vltimæ salutanti mutuam salutationem non reddiderit: sic nec se suspiciet quidem, si illum multi diuites suspexerint. scit enim illos nihil à mendicis differre, imò miseriores esse. illi enim exiguo, hi multo egent. Et rursum non tangetur, si illum rex Medorum, [111] Attalúsve Asiæ, salutantem silentio ac vultu arroganti transierit. scit statum eius non magis habere quicquam inuidendum, quàm eius cui in magnâ familiâ cura obtigit, ægros insanosq; compescere. Num molestè feram, si mihi non reddiderit nomen aliquis ex his, qui [112] ad Castoris negotiantur, nequam mancipia ementes vendentesque, quorum tabernę pessimorum seruorum turbâ refertæ sunt? non, vt puto. quid enim is boni habet, sub quo nemo nisi malus est? Ergo vt huius humanitatem
B inhumanitatemque negligit, ita & regis. Habes sub te Parthos, Medos, & Bactrianos: sed quos metu contines, sed propter quos [113] remittere arcum tibi non contingit, sed postremos, sed vænales, sed nouum aucupantes dominum. Nullius ergo mouebitur contumeliâ. Omnes enim inter se differunt: sapiens quidem pares illos, ob æqualem stultitiam, omnes putat. Iam si semel se demiserit eò, vt aut iniuriâ moueatur, aut contumeliâ; non poterit vnquam esse securus: securitas autem proprium bonum sapientis est. Nec committet, vt vindicando sibi contumeliam factam, honorem habeat ei qui fecit. necesse est enim, à quo quisque contemni molestè fert, suspici gaudeat.

Tanta quosdam dementia tenet, vt contumeliam sibi posse fieri putent à muliere. XIV.
Quid refert, quantum habeat, [114] quot lecticarios, quàm [115] oneratas aures, quàm [116] laxam

stratibus quidem. Aliter etiam purpurati, *quia ditiores Lacernas sumebant* improbi coloris, *vt ipse alibi*
C *appellat: id est è purpurâ totas. Martialis*:

Illas purpureas & arrogantes,
Iussit surgere Lectius lacernas.

Satyricus: —— cui circum humeros hyacinthina læna est.

110. VALENTES COLORATOSQVE.] *Muretus aliter, atque alio sensu, vocem* valentes *eiecit. (etsi ea in priscis sanè libris) & legit:* inter coloratos maleque sanos esse. *Itaque illud* Coloratos *ad pallorem, lurorem, aut morbi notas duxit. Nostra lectio & sensus (meo sensu) melior: Hi quos vides, inquit, facie valentes & benè tinctos, colore fortium; isti omnes malè sani sunt & ægri. Nempe à corpore valent, ab animo ægrotant. Ita Senecæ, De Vitâ beat. cap.* VII. Virtus puluerulenta, colorata, *robusta est*: Voluptas *contrà*, eneruis, pallida, fucata. *Verba igitur Senecæ, sic exaudienda quasi esset*, valentes coloratique
D *que: & posis ita legere, etsi altera ordinatio item proba.*

111. ATTALVSVE ASIÆ.] *Reges Pergami primò, & posteà in parte minoris Asiæ, plerique* Attali *dicti. Itaque quasi nomen commune, & imperij illius, inualuit: quasi dicam,* Ptolomæus Ægypti, Antiochus Syriæ.

112. AD CASTORIS.] *Alij*, ad castra. *& scio equidem mangones secutos etiam castra, quia plerumque ibi mancipia vænalia è prædâ. Sed hic de ipsâ vrbe sermo: & rectè* ad Castoris, *id est templum. quod in Romano foro fuit: & iuxtà, vt hinc discimus, tabernæ vænalium seruorum. Sic enim acceperim, & de Mangonibus ipsis, qui nequam seruos vendunt emúnve. At alij tamen, quasi de Seruis ipsis, qui officinæ præfecti vendunt aut emunt. Verba sequentia damnant.*

113. REMITTERE ARCVM.] *Quidam,* animum: *malè. Nam ad morem Parthorum regum respicit, quibus pro insigni Arcus, & simul ad terrorem. Dio libro* XLIX. *legatos Antonij à Phraate auditos scribit:* cùm ipse in aureâ sellâ sederet, neruum arcus pulsans, multisque verbis in Romanos inuectus. *Statius, de nouo rege, eiusq; insignibus:*

Sumere tunc ARCVS, ipsumq; onerare veretur
Patris equum, visusque sibi nec sceptra capaci
Sustentare manu, nec adhuc implere tiaram.

Sed & Turcici reges tale. ac Busbequius olim noster, de Solymanno: Sedebat in solio humili, instrato, iuxtà autem arcus & sagittæ.

CAP. XIV. 114. QVOT LECTICARIOS.] *Nam diuites, viri fœminæq;*, hexaphoro vel octophoro *vehebantur: id est gestamine sex vel octo baiulorum. At tenuiores, vel duobus contenti erant. Nos* 1. *Elector. cap. de* Lecticâ.

115. ONERATAS AVRES.] *Lucanus*:

—— colloque, comisque
Diuitias Cleopatra gerit, cultuque laborat.

Seneca, De Benefic. VII. *cap.* IX. Video vniones, non singulos singulis auribus comparatos: iam enim exercitatæ aures, oneri ferendo sunt. *Claudianus:* —— colla monili
Circuit, & baccis onerat candentibus aures.

Horatius:

Nec sit marita, quæ rotundioribus
Onusta baccis ambulet.

116. LAXAM SELLAM.] *In quâ feratur. Diuites enim eâ patentiore: vt in Martiali*:

Laxior hexaphoris tua sit lectica licebit.

xam sellam? æquè [117] impudens animal est, & nisi scientia accessit ac [118] multa eruditio, A
[119] ferum, cupiditatum incontinens. Quidam se [120] à cinerario impulsos molestè ferunt, & contumeliam vocant ostiarij [121] difficultatem, nomenculatoris [122] superbiam, [123] cubicularij supercilium. O quantus inter ista risus tollendus est, quantâ voluptate implendus animus, ex alienorum errorum tumultu, contemplanti quietem suam! Quid ergo? sapiens non accedet ad fores, quas durus ianitor obsidet? Ille verò, si res necessaria vocabit, experietur, & illum, quisquis erit, [124] tamquam canem acrem, obiecto cibo leniet: nec indignabitur aliquid impendere, vt limen transeat, cogitans & [125] in pontibus quibusdam pro transitu dari. Itaque illi quoque, quisquis erit, qui hoc [126] salutationum publicum exercet, donabit: scit emere venalia. Ille pusilli animi est, qui sibi placet, quòd ostiario liberè respondit, quòd [127] virgam eius fregit: quòd ad dominum accessit, [128] & petijt corium. [129] Facit se aduersarium qui contendit, & vt vincat, par fuit. At sapiens colaphis percussus, quid faciet? quod Cato, cùm illi os percussum esset: non excanduit, non vindicauit iniuriam: ne remisit quidem, sed [130] factam negauit. Maiore B
animo non agnouit, quàm ignouisset. Non diu in hoc hærebimus. quis enim nescit, nihil ex his quæ creduntur bona aut mala, ita videri sapienti, vt omnibus? Non respicit quid homines turpe iudicent, aut miserum: non it quà populus: sed [131] vt sidera con-
XV. trarium mundo iter intendunt, ita hic aduersus opinionem omnium vadit. Definite itaque dicere: Non accipiet ergo sapiens iniuriam, si cædetur? si oculus illi eruetur? non accipiet contumeliam, si obscœnorum vocibus improbis per forum agetur? si in [132] conuiuio

117. IMPVDENS ANIMAL.] *Itáne de fœminis, ô Annæe, & Paullina tua hæc leget? Legat, res dicenda est. quam tecũ & Cato, apud Liuium lib.* XXXIV. Impotẽs naturâ, & indomitũ animal. *Ante omnes Homerus:*

Ὡς ἐκ αἰνότερον, ἢ κύντερον ἄλλο γυναικὸς:

Nil grauius, nil improbius, quàm fœmina, viuit.

118. MVLTA ERVDITIO.] *Vis tu igitur doctam & sciolam esse? Poëtæ & ratio negant: nec litteris ad virtutẽ, sed ad libidines & fraudes vti. At Senecæ mẽs de* eruditione, *Stoico sermone & sensu: id est, vt Philosophiâ imbuatur, & seuerioribus illis studijs, non amœnioribus formetur. Ita & vellet suam matrẽ* sapientię studijs imbutã: *Consol. ad Heluiam, cap.* XVI.

119. FERVM.] *Alius Seneca:*

—— nulla non melior fera est.

120. A CINERARIO.] *Glossæ:* Cinerarius, δοῦλος ἑταίρας: amicę seruus. *Idem est, qui* Ciniflo, *& explicatur* γυναικῶν κοσμητὴς, ornator mulierum. *Itaque isti proximi Dominæ, & sectabantur. Horatius:*

*Vide Epistol. Quęst. 1 epist. XIII

Custodes, lectica, ciniflones, parasiti.

Tertullianus lib. II. *ad Vxor.* Vnde, nisi à Diabolo, maritum petant, bonum exhibendę sellæ, & mulabus, & cinerarijs peregrinæ proceritatis? *Impulsos igitur ab ijs significat, dum viam dominæ faciunt, velut priuati apparitores.*

121. DIFFICVLTATEM.] *Non admittentis.*

122. SVPERBIAM.] *Nomen tuum suggerere dedignantis, aut non resalutantis.*

123. CVBICVLARII.] *Serui à cubiculo, & admissionibus interioribus.*

124. TAMQVAM CANEM.] *Bona allusio. nam & ianitores canem alligatum iuxta ostium habebant, ad suscitandum: & ipsi catenâ adstricti, vt canes. Itaque* ostiarios canes *idem noster dicit, De Irâ* III. *cap.* XXXVII.

125. IN PONTIBVS.] *Vectigalis genus. de quo in Admirandis nostris aliquid, lib.* II. *cap.* I.

126. SALVTATIONVM.] *Ita & meus optimus liber: alij plerique,* salutatorium, *etiam benè, & eodem sensu.* Publicum exercere *dicuntur, qui vectigalia publica redimunt, inde* Publicani. *Nam* Publicum, *ipsa* τελωνία, *in Glossis. Seneca epist.* CXI. Quiad publica quoque accesserat. *epist.* CXX. Quod agitarem publicum. *Plautus:* Illa, non ego, habuit publicum. *Facetè autem sic appellat, quia pro admissione ad salutandum, pecuniola dabatur. Iuuenalis:* C
- quid das, vt Cossum aliquando salutes? Publicum *igitur* salutationum; *vt* publicum salis, vini. *quod* exercet *is, qui conduxit, & præest.*

127. VIRGAM EIVS.] *Hanc gestabant, ad amoliendum aut submouendum indignos, vel importunos. Arundinem plurimùm fuisse Petronius indicat:* Et arundinem ab ostio rapuit, iterumque nil respondentem mulcauit. *Propertius:*

Nec crepuit fissa, me propter, arundine custos.

128. ET PETIIT CORIVM.] *Id est, ait Muretus, petijt vt Hostiarius vapulet, & sibi de corio eius satisfiat. Sensum non improbo, phrasim quis è Latio mihi præstat? Ego* * *olim volebam:* petijt lorum. *Nam loris siue flagellis serui vapulabant, atque ea hoc fine petebant. Plautus:* Ite istuc, atque efferte lora. *Neque nunc melius habeo: et si libri aliter. è quibus meus,* accessit petens corium: *quidam,* accessit petitorium: *alij,* petijt tornum, *ex quo nonnemo* torum. D
quasi esset, rectà accesit ad dominum decumbentem.

129. FACIT SE ADV.] *Id est, Quisquis opponit se, idem & componit: & quamuis superet, in æquo cum eo stetit.*

130. FACTAM NEGAVIT.] *Hoc tale fuit. Percussit aliquis Catonem in balneo insciens. Excusanti, & satisfacienti, Cato,* Non memini, *inquit,* me percussum. *Vide. De Irâ* II. *cap.* XXXII.

131. VT SIDERA.] *Planetæ, vel errones.*

CAP. XV. 132. CONVIVIO REGIS.] *Ita appellabant, potentẽ aliquem, & quem colebant ac sectabãtur. An ad Caligulæ etiam factum allusum, qui* Pomponium Secundum, tunc Consulem, publico epulo ad pedes suos sedere iussit, ibique cibum capere?

133. CVM

A conuiuio regis, recumbere infra mensam, vesciqúe [133] cum seruis ignominiosa officia sortitis iubebitur? si quid aliud ferre cogetur eorum, quę excogitari pudori ingenuo molesta possunt? In quantumcumque ista vel numero, vel magnitudine creuerint, eiusdem naturæ erunt. Si non tangent illum parua, ne maiora quidem: si non tangent pauca, ne plura quidem. Sed ex imbecillitate vestrâ coniecturam capitis ingentis animi: & cùm cogitastis, quantum puteris vos pati posse, sapientis patientiæ paullò vlteriorem terminum ponitis. At illum in alijs mundi finibus sua virtus collocauit, nihil vobiscum commune habentem. Quare etsi aspera, & quantumcumque toleratu grąuia sint, audituque & visu refugienda, non obruetur eorum cœtu: & qualis singulis, talis vniuersis obsistet. Qui dicit illud tolerabile sapienti, illud intolerabile, & animi magnitudinem intra certos fines tenet: malè agit. vincit nos fortuna, nisi tota vincatur. Nec putes istam Stoicam esse duritiam: Epicurus, quem vos patronum inertiæ vestræ assumitis, putatisque mollia ac desidiosa præcipere, & ad voluptates ducentia: [134] *Rarò*, inquit, *sapienti in-*
B *teruenit fortuna.* Quàm pænè emisit viri vocem! Vis tu fortiùs loqui, & illam ex toto submouere? Domus hæc sapientis angusta, sine cultu, sine strepitu, sine apparatu, nullis obseruatur ianitoribus, turbam [135] vænali fastidio digerentibus: sed per hoc limen vacuum, & ab ostiarijs liberum, fortuna non transit. scit [136] non esse illic sibi locum, vbi sui nihil est. Quòd si Epicurus quoque, qui corpori plurimum indulsit, aduersus iniurias exsurgit: quid apud nos incredibile videri potest, aut supra humanæ naturæ mensuram? Ille ait iniurias tolerabiles esse sapienti, nos iniurias non esse. Nec est, quòd XVI.
dicas hoc naturæ repugnare. Non negamus [137] rem incommodam esse, verberari & impelli, & aliquo membro carere: sed omnia ista negamus iniurias esse. non sensum illis doloris detrahimus: sed nomen iniuriæ, quod non potest recipi virtute saluâ. Vter veriùs dicat, videbimus: ad contemptum quidem iniuriæ vterque consentit. Quæris quid inter duos interfit? Quod inter gladiatores fortissimos. quorum alter premit vulnus, & stat [138] in gradu; alter respiciens ad clamantem populum, significat nihil esse, & [139] in-
C tercedi non patitur. Non est, quòd putes magnum, quo diffidemus. [140] Illud quidem agitur, quod vnum ad nos pertinet, vtraque exempla hortantur contemnere: & iniurias, & quas iniuriarum vmbras ac suspiciones dixerim, contumelias. ad quas despiciendas non sapienti opus est viro, sed tantùm conspiciente, qui sibi possit dicere: Vtrùm meritò mihi ista accidunt, an immeritò? Si meritò, non est contumelia, iudicium est. si immeritò: illi qui iniusta facit, erubescendum est. Et quid est illud, quod contumelia dicitur? in capitis mei [141] leuitatem iocatus est, & in oculorum valetudinem, & in crurum gracilitatem, & in staturam. Quæ contumelia est, [142] quod apparet, audire? Coram vno aliquid

133. CVM SERVIS.] *Qui non in lecto, sed in subsellio iuxta lectum, sedentes solent vesci. Donatus in vitâ Terentij*: Iussus antè Cęcilio recitare, ad cænantem cùm veniisset, quòd erat contemptiore vestitu, subsellio iuxta lectulum residés legisse dicitur.
D post paucos verò versus, inuitatus vt accumberet, cænasse vnà. *Apud Plautum, serui, in Sticho:*

Potiùs in subsellijs Cynicè accipiemur, quàm in lecto.

Apud eumdem Parasitus:

Non postulo equidem med in lecto accũbere,
Scis tu med esse imi subsellij virum.

134. RARÒ SAPIENTI.] *Id est, non sæpè eum interpellat, adit, donat, aufert, aut ius in eum habet. Est hoc ipsum, quod Vitruuius Præfatione libri* VI. Epicurus, *inquit*, non dissimiliter: Pauca sapientibus Fortunam tribuere; quæ autem maxima & necessaria sunt, animi mentisque cogitationibus gubernari.

135. VÆNALI FASTIDIO.] *Quidam libri*, studio. *sed illud placet. Intellegit disponi ab ijs intrantes, & cum fastu ac fastidio eligi, vt quisque dedit aut daturus speratur.* Vænale *igitur, quia pro pecuniâ ponunt aut sumunt. Sunt illi canes, qui obiectâ offâ placantur, cap. superiore.*

136. NON ESSE.] *Eius sensu, qui non admittit.*

CAP. XVI. 137. REM INCOMMODAM.] *Inter Stoicorum* ἀποπροηγμένα. *Nam* προηγμένα, Commoda *dicuntur.*

138. IN GRADV.] *Non fugit, non item deijcit se aut submittit.*

139. INTERCEDI.] *A populo. qui solet in fauorabili gladiatore preces interponere apud editorem, atque eum liberare. Vide Saturnal. nostra, lib.* II. *cap.* XXII.

140. ILLVD QVIDEM.] *Alij libri*, Illud quoque. *Tu lege:* Illud quo de agitur, quod vnum ad nos pertinet, vtraque exempla hortantur.

141. LEVITATEM.] *Id est, caluitium. Tibullus*:

— cui leuia fulgent
Ora, nec amplexus hispida barba terit.

142. QVOD APPARET.] *Quod in oculis est, & ab omnibus conspicitur.*

aliquid dictum ridemus, coram pluribus indignamur: & eorum alijs libertatem non A
relinquimus, quæ ipsi in nos dicere assueuimus. Iocis temperatis delectamur, immodicis
XVII. irascimur. Chrysippus ait quemdã indignatum, quòd illum aliquis [143] *Veruecem marinum* dixerat. In senatu flentem vidimus Fidum Cornelium, [144] Nasonis generum, cùm illum Corbulo [145] *Struthiocamelum* [146] *depilatum* dixisset. Aduersus alia maledicta, mores & vitam conuulnerantia, frontis illi firmitas constitit: aduersus hoc tam absurdum lacrimæ prociderunt. tanta animorum imbecillitas est, vbi ratio discessit. Quid quòd offendimur, si quis sermonem nostrum imitatur, si quis incessum, si quis vitium aliquod corporis aut linguæ exprimit? quasi notiora illa fiant alio imitante, quàm nobis facientibus. Senectutem quidam inuiti audiunt, & canos, & alia, ad quæ voto peruenitur. Paupertatis maledictum quosdam perussit: quam [147] sibi obiecit, quisquis abscondit. Itaque materia petulantibus, & per contumeliam vrbanis detrahitur, si vltrò illam & prior occupes. nemo alijs risum præbuit, qui ex se cepit. Vatinium hominem natum & [148] ad risum, & ad odium, scurram fuisse venustum ac dicacem, memoriæ proditum est. in B
[149] pedes suos ipse plurima dicebat, & in [150] fauces concisas: sic inimicorum, [151] quos plures habebat quàm morbos, & in primis Ciceronis vrbanitatem effugit. Si ille hoc potuit duritiâ oris, qui assiduis conuicijs deprudere didicerat: cur is non possit, qui studijs liberalibus, & sapientiæ cultu, ad aliquem profectum peruenerit? Adijce, quòd genus vltionis est, eripere ei qui fecit contumeliæ voluptatem. Solent dicere: *Miserum me, puto non intellexit!* adeò [152] fructus contumeliæ in sensu, & indignatione, patientis est. Dein-
XVIII. de non deerit illi [153] aliquando par: inuenietur, qui te quoque vindicet. C. Cæsar inter cetera vitia, quibus abundabat, contumeliosus mirabiliter ferebatur [154] omnes aliquâ notâ ferendi, ipse materia risus benignissima. Tanta illi [155] palloris [156] insaniam testantis fœditas erat, tanta oculorum sub [157] fronte anili latentium toruitas, tanta capitis destituti, & [158] emendicatis capillis asperfi deformitas. adijce obsessam setis ceruicem, & exilitatem crurum, & enormitatem pedum. Immensum est, si velim singula referre, per
quæ C

CAP. XVII. 143. VERVECEM MARINVM.] *Veruex, in stupidos & fatuos conuicium. In Plauto*: O veruex! *& alibi*, Veruecium caput. *Sed cur* marinus? *nugari displicet, nescio. Sunt vituli, canes, porci marini, an & oues? Sed si oues: vnde sectus illic veruex? Itaque absurdus iocus est, & in hominem fatuum ipse fatuus. Alij libri* veruecem maximum *habent: sed aliud verbi fuit.*

144. NASONIS GENERVM.] *Ouidij, quæ vox ipsa in meo & quibusdã libris addita. Filiam autẽ habuit, & quidẽ in Africâ, tunc cùm relegatus est. Ipse* I. *Trist.*

Nata procul Libycis aberat diuersa sub oris,
Nec poterat fati certior esse mei.

An cum hoc suo marito?

145. STRVTHIOCAMELVM.] *Hominem oblongum fuisse opinor, collo cruribusq; gracilem: vt hodie id genus* Ardeas *vocamus.*

146. DEPILATVM.] *An quia toto corpore nulli huic homini pili? & obiter notat inter molles vulsosq; fuisse? Struthiocamelo quidem in capite caluities. de quâ Plinius*: Quædam animalium naturaliter caluent, sicut Struthiocameli.

147. SIBI OBIECIT.] *Qui dissimulare eam & tegere vult, ipse conspicuam magis facit, & materiem sermonum. Siue & hoc sensu: ipse eius se arguit, qui obiectam abnuit & sedulò negat. Nam diuites, in tali conuicio rideant, aliter sibi conscij: isti ringuntur, & eoipso agnoscunt.*

148. AD RISVM.] *Ex alijs capiendum. nam sequitur*, venustum *fuisse. Possis tamen & aliter: vt natus fuerit rideri, ob faciem & habitum; odio haberi, ob mores & vitia.*

149. PEDES SVOS.] *Podagrâ enim laborabat.*

150. FAVCES CONCISAS.] *Strumis sæpiùs exsectis.*

151. QVOS PLVRES.] *Cicero in eum*: Odio enim tui, etsi omnes superare propter tuum in me scelus debeo, tamen ab omnibus ferè vincor.

152. FRVCTVS CONTVMEL.] *Tertullianus, De Patientiâ, cap.* VIII. Nempe iccircò quis te lædit, vt doleas: quia fructus omnis lædentis in dolore læsi est. Ergo cùm fructum eius cuerteris non dolendo, ipse doleat necesse est amissione fructus sui.

153. ALIQVANDO PAR.] *Meus optimus*: non deerit illi aliquando parem inuenire. *Quæ germana est & elegans scriptura: ac vide quæ de hac phrasi* III. *De Irâ, cap.* XXXVI.

CAP. XVIII. 154. OMNES ALIQVA.] *Si tenes, lege*: feriendo. *Sed libri meliores*: Omnibus aliquâ notâ feriendis. D

155. PALLORIS.] *Suetonius*: Staturâ fuit eminenti, pallido colore.

156. INSANIAM TEST.] *Quia fœdus pallor, & ab atrâ bile.*

157. FRONTE ANILI.] *Quiáne fortasse rugosa? etsi libri variant: & meus* hauili; *alij*, simul *referunt. Ex quo ego olim* simâ, *id esset depressâ & iacente: sed nunc verius habeo*, sub fronte simili. *Oculi, inquit, torui; & frons similis. Suetonius hoc approbat apertè*: Fronte latâ & toruâ. *Nam si anilis etiam aut rugosa fuisset, cur sileat?*

158. EMENDICATIS.] *Puto verum esse, & adscititios externosq; crines tangi. An & ideò* emendicatis,

A quæ[159] in patres[160] auoſque ſuos contumelioſus fuit, per quæ in vniuerſos ordines: ea referam, quæ illum exitio dederunt.[161] Aſiaticum Valerium[162] in primis amicis habebat, ferocem virum, & vix æquo animo alienas contumelias laturum. Huic in conuiuio,[163] item in concione, voce clariſſimâ,[164] qualis in concubitu eſſet vxor eius, obiecit. Dij boni, hoc virum audire, Principem ſcire, & vſque eò licentiam peruenisſe, vt non dico conſulari, non dico amico, ſed tantùm marito Princeps & adulterium ſuum narret, & faſtidium? Chęreę[165] tribuno militum, ſermo[166] non pro manu erat,[167] languidus ſono, & [168] infractâ voce ſuſpectior. Huic Caius[169] ſignũ petenti modò *Veneris*, modò *Priapi* dabat:[170] aliter atq; aliter exprobrans armato mollitiam. Hæc ipſe[171] perlucidus,[172] crepidatus,[173] armillatus. Coëgit itaque illum vti ferro, ne ſæpiùs ſignum peteret. Ille primus inter coniuratos manum ſuſtulit: ille ceruicem mediam vno ictu[174] decîdit: plurimum deinde vndique publicas ac priuatas iniurias vlciſcentium gladiorum ingeſtum eſt. ſed primus vir fuit, qui minimè viſus eſt. At idem Caius omnia
B contumelias putabat, & ſicut ferendarum impatiens, faciendarum cupidiſſimus. Iratus fuit Herennio Macro, quòd illum[175] *Caium* ſalutauerat: nec impunè ceſſit primipilario, quòd *Caligulam* dixerat. Hoc enim in caſtris natus, & alumnus legionum vocari ſolebat, nullo nomine militibus familiarior vmquam factus: ſed iam Caligulam conuicium & probrum iudicabat[176] cothurnatus. Ergo hoc ipſum ſolatio erit, etiam ſi noſtra facilitas vltionem omiſerit, futurum aliquem, qui pœnas exigat à procace, & ſuperbo, & iniurioſo: quæ vitia numquam in vno homine, & in vnâ contumeliâ conſumuntur. Reſpiciamus eorum exempla, quorum laudamus patientiam: vt Socratis, qui comœdiarum publicatos in ſe, & ſpectatos ſales, in partem bonam accepit, riſitque non minùs, quàm

tis, *quia à loco ad locum quaſi precariò traductis & diſpoſitus, ad implendum? Quidam tamen libri*, medicatis, *quod eſſet fuco tinctis: at meus*, capitis deſtituti, & enudati, totis cap. *Suetonius:* Capillo raro, & circa verticem nullo.
C

159. IN PATRES.] *Omnes libri. non diſpliceat tamen cum Mureto*, parentes. *Certè & in* matrem *contumelioſus fuit: quam* prędicabat ex inceſto natam, quod cum Iuliâ filiâ Auguſtus commiſiſſet: *Suetonius.*

160. AVOSQVE.] *Agrippam. cuius* ſe nepotem neque credi, neque dici, ob ignobilitatem eius volebat. *Idem.*

161. ASIATICVM.] *De quo Tacitus* XI. *Annal. (& nos ibi) quémque* præcipuum auctorem interficiendi C. Cæſaris *adfirmat.*

162. IN PRIMIS AMICIS.] *Nam claſſes erant amicorum, prima, ſecunda, tertia.*

163. ITEM IN CONCIONE.] *Credámne? etſi enim omnia fœda conueniunt in hoc monſtrum; vix tamen ea impudentia, vt in concione populi narrauerit adul-*
D *teria. Et quæ occaſio fuiſſet? aut ſi factum, cur non alius tam inſigne hoc ſcripſit? Libri meus & alij:* idem in concione. *Fecerim*, id eſt in conc. *Senecæ enim hoc ſchema & auxeſis eſt, interpretantis. In conuiuio, inquit, obiecit: quanto minus, quàm in concione? Nam multi in Principum mensâ conuiuæ, & ſermones illi per populũ ſtatim diuulgati. Placebat etiam aliquando*, item in cognitione: *ſed omitto.*

164. QVALIS IN CONC.] *Non grata, non id quod nolo dicere. Nam vitium obieciſſe, ex eo apparet quod ſequitur, de* faſtidio.

165. TRIBVNO.] *Meus*, contribuno.

166. NON PRO MANV.] *Mollis & languidus: cùm manus prompta & virilis.*

167. LANGVIDVS SONO.] *Alij*, ſomno. *ſed ad ipſum ſermonem ſi refers, illud teneas: & verò tenendum eſt.*

168. INFRACTA VOCE.] *Vacillant libri. alij*, infecta noxe: infacta nocens: *meus*, infacta noxe. *Muretus ex Siculo:* ni facta noſſes. *& probat, hoc ſenſu: Suſpectior eſſe poterat, niſi facta noſſes, quæ ab omni mollitie diſſidebant. Mihi incidebat, è meo:* in facta vxoria: *vt pathicum honeſtè notet. Alioqui*, infracta vox, *probo etiam ſenſu; atque ea parùm viros & eunuchos prodit.*

169. SIGNVM PETENTI.] *More militiæ, & vt Tribuno. Vide Suetonium, cap.* LVI.

170. ALITER ATQVE ALITER.] *Cùm* Venerem *ei ſignum daret, vt fœminæ*; Priapum, *vt qui virum quæreret.*

171. PERLVCIDVS.] *Mollium veſtis, aut fœminarum. Iuuenalis:*

Acer & indomitus, libertatiſque magiſter,
Cretice pelluces.

Vide Senecam, epiſt. CXV. *atque alibi.*

172. CREPIDATVS.] *In ſoleis, item fœmineum.*

173. ARMILLATVS.] *A Pinciani coniecturâ eſt, cui fulcrum hoc Suetonij*: Manuleatus & armillatus in publicum proceſſit. *Liber tamen meus, & plerique*, auratus. *quod item mulierum: vt in Propertio*, Hæc nunc auratâ cyclade verrit humum. *De* Armillis *tamen, quis etiam abnuat? & cultus ille inter parùm viriles.*

174. DECIDIT.] *Ita libri. ſed mallet Pincianus* diſcidit. *Vide Suetonium.*

175. CAIVM.] *Proprio nomine (etſi ita tunc ſolet:) non autem Imperatorem, aut Cæſarem.*

176. COTHVRNATVS.] *Eſt à Pinciano diuinante, ſed rem profectò tangente. Nam libri*, conturbatus. *Suetonius*: Modò in crepidis, vel cothurnis, modò ſpeculatoriâ caligâ conſpectus eſt.

quàm cùm ab vxore Xanthippe immundâ aquâ perfunderetur. [177] At Iphicrates, cui A
mater barbara & Thressa obijciebatur, respondit, *& deorum matrem Idæam esse.*

XIX. Non est in rixam colluctationemque veniendum. procul auferendi pedes sunt: & quidquid horum ab imprudentioribus fiet (fieri autem nisi ab imprudentibus non potest) negligendum. Et honores & iniuriæ vulgi, in promiscuo habendi sunt: nec his dolendum, nec illis gaudendum. Alioquin multa, timore contumeliarum aut tædio, necessaria omittemus: & publicis priuatisque officijs, aliquando etiam salutaribus, non occurremus, dum muliebris nos cura angit, aliquid contra animum audiendi: aliquando etiam obirati potentibus, detegemus hunc affectum intemperanti libertate. Non est autem libertas, nihil pati. Fallimur. libertas est, animum [178] opponere iniurijs, & eum facere se, ex quo solo sibi gaudenda veniant: exteriora deducere à se, ne inquieta agenda sit vita, omnium risus, omnium linguas timenti. Quis est enim, qui non possit contumeliam facere, [179] si quisquam potest? Diuerso autem remedio vtetur sapiens, assectatorque sapientiæ. Imperfectis enim, & adhuc ad publicum se iudicium dirigentibus, hoc B
proponendum est, inter iniurias ipsos contumeliasque debere versari. Omnia leuiora accidunt exspectantibus. quò quisque honestior genere, famâ, patrimonio est, hoc se fortiùs gerat: memor, [180] in primâ acie altos ordines stare: contumelias & verba probrosa, & ignominias, & cetera dehonestamenta, velut clamorem hostium ferat, & longinqua tela, & saxa sine vulnere circa galeas crepitantia. Iniurias verò, vt vulnera, [181] alia armis, alia [182] pectori infixa, non deiectus, ne motus quidem gradu, sustineat. Etiam si premeris, & infestâ vi vrgeris, cedere turpe est: assignatum à naturâ locum tuêre. Quæris quis hic sit locus? viri. Sapienti aliud auxilium est huic contrarium. Vos enim rem geritis: illi parta victoria est. Ne repugnate vestro bono, & hanc spem, dum ad verum peruenitis, alite in animis: libenterque meliora excipite, & opinione ac voto iuuate. Esse aliquem inuictum, esse aliquem in quem nihil fortuna possit, è Republicâ humani generis est.

177. AT IPHICRATES.] *Vix videtur. quia patrem ei sutorem, & ignobile id genus tribuunt: at non de matre, quod sciam. Neq; libri eò ducunt, qui meliores* Antistheni mater barbara, *habent. Sic ergo legatur, Pinciano etiam indice: & Diogene, in vitâ Antisthenis, auctore.* Ἐλέγετο δὲ ἐκ τῆς Θρᾳττης. ὅθεν πρὸς τὸν ὀνειδίζοντα εἰπεῖν, καὶ ἡ μήτηρ τῶν θεῶν Φρυγία ἐστιν. ἐδόκει γὰρ ἐκ Θρᾴττης μητρός: Dicebatur nō esse legitimus ciuis Athenensis. quod cùm obijceretur, reposuit, Et deorum mater Phrygia fuit. Opinio enim erat Thressâ matre natum esse. *Tribuit eidem & Plutarchus, in extremo De exsil.*

CAP. XIX. 178. OPPONERE INIVRIIS.] *Meus & quidam*, supponere: *alij*, superponere. *Neque illud prius malè fortasse. quia non tam vult* C
nos opponi, & resistere iniurijs; quàm subijci, & patiendo vincere.

179. SI QVISQVAM.] *Est ex Publiano illo imitatum*: Cuiuis potest accidere, quod cuiquam potest. *Sensus: Nemo tam vilis, tam impotens, qui iniuriam non possit facere; si admittimus, quemquam posse. Omnes, si vnus. Alij tamen rescribunt*, si quidquam, *me non fauente.*

180. IN PRIMA ACIE.] *Nam ibi Centuriones, & militum primi. Vide Militiam nostram, lib.* III.

181. ALIA ARMIS.] *Allegoricè, rebus & opibus, quæ nos ambiunt.*

182. PECTORI.] *Ipsis nobis, corpori.*

L. AN-